

УДК 341.33. 355/359

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.26.23>**Боровик А.В.***доктор юридичних наук, доцент,
віце-президент з наукової роботи
Науково-дослідний інститут публічного права***Шира О.В.***кандидат юридичних наук,
член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук,
старший науковий співробітник
Науково-дослідний інститут публічного права*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Постановка проблеми. В ході російсько-української війни відзначається значне руйнування виробничого капіталу та інфраструктури України, негативний вплив на її економічний розвиток. Зокрема, військові дії призводить до зниження транспортної, енергетичної, житлової та промислової інфраструктури, що ускладнює логістику виробництва та забезпечення базових потреб населення, а руйнування підприємств і переривання постачання сировини призводить до зниження обсягів виробництва, зменшення обсягів міжнародної торгівлі, зниження рівня надходження до державного бюджету та зумовлює додаткове фінансування воєнних витрат. Дефіцит товарів та послуг, викликаний руйнуванням і перебої у постачанні, призводить до інфляції і девальвації національної валюти, зниження довіри до неї та економічної нестабільності, відтоку капіталу та інвестицій (оскільки інвестори уникають ризикових ринків), що призводить до зменшення обсягів внутрішнього і зовнішнього інвестування. Також, війна ускладнює міжнародні економічні відносини та знижує рівень співпраці, призводить до скорочення доходів, купівельної спроможності, обсягів накопи-

чення активів та скорочення робочих місць. Дослідження також є актуальним у контексті міжнародного гуманітарного права яке регулює поведінку сторін під час збройних конфліктів, з метою обмеження наслідків війни з гуманітарних міркувань, а захист цивільних об'єктів, включаючи критичну інфраструктуру, є ключовим аспектом МГП.

Зважаючи на серйозність наслідків збройних конфліктів для цивільної інфраструктури та економіки, дослідження міжнародно-правових зобов'язань щодо її захисту є вкрай важливим для забезпечення відповідальності за порушення та відновлення справедливості.

Метою статті є аналіз впливу російсько-української війни на економіку України, зокрема на руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, а також розгляд міжнародно-правових зобов'язань щодо захисту цивільної інфраструктури під час збройних конфліктів.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз політико-правового контексту війни в Україні ґрунтується на огляді міжнародних договорів (Женевські конвенції, Статут ООН), що визначають правові рамки війни, та аналізі наслідків війни на економіку України, включаючи

руйнування інфраструктури (дані ООН, Київської школи економіки) і вплив на людський капітал. Дослідження також охоплює наукові публікації з правових аспектів збройних конфліктів та практику міжнародних слідчих комісій, звертаючись до прецедентів міжнародного кримінального права для всебічного вивчення політичних і правових аспектів російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. У 2022 р. українська економіка втратила 29,2% реального ВВП, більше 7 млн. українців опинилися за межею бідності, що склало 24% населення. Станом на травень 2023 р. ООН визначила, що сума на відновлення інфраструктури України, яка була зруйнована в результаті російсько-української війни складає понад 411 млрд. доларів [1]. У доповіді ООН зауважується, що «економіка України втратила значну частину своїх промислових потужностей та енергетичної інфраструктури через війну і скоротилася на 29,1% у 2022 році. Незважаючи на зовнішню фінансову допомогу, включаючи кредит МВФ і підтримку бюджету з Європейського Союзу і США, економіка, ймовірно, буде стагнувати в 2023» [2].

Слід зауважити, що за методологією «Rapid Damage and Needs Assessments» (RDNA2) Світового банку розрізняють пошкодження та потреби у відновленні в ході російсько-української війни: «пошкодження (damage) – це прямі втрати від знищення чи ушкодження фізичних активів та інфраструктури, що виражені в грошовій формі, на основі вартості заміни чи ремонту втрачених активів за цінами, діючими до початку війни» [3]; «потреби (needs) – це вартість відновлення довоєнної нормальності через проведення таких робіт як ремонт, відбудова й реалізація зусиль щодо модернізації, підвищення енергоефективності, з урахуванням інфляції, підвищення страхових премій, ін. Потреби обраховуються за поточними ринковими цінами на момент проведення оцінки» [3].

За даними експертів, а саме, аналітичної команди Київської школи економіки разом

з Міністерством розвитку громад, території та інфраструктури, Міністерством економіки, Міністерством охорони здоров'я, Національним банком України та іншими державними органами в межах Проєкту «росія заплатить», сума прямих збитків завданих інфраструктурі України через війну станом на січень 2024 року складає майже 155 млрд. доларів (в дану суму також включення збитки завданих Україні в результаті підриву Каховської ГЕС російськими військовими 06.06.2023 р.). До формування проєкту «росія заплатить» також долучаються такі організації, як волонтери з Центру економічної стратегії, Антикорупційного штабу, Dragon Capital, Інституту аналітики та адвокації, Прозорро.Продажі, Трансперенсі Інтернешнл Україна, Prozorro, Української ради торгових центрів, CoST Ukraine, TVIS Ukraine, Culver Aviation, Вкурсі Агро, Асоціація ритейлерів України, Центр розвитку інновацій [4].

Структуру завданих збитків складають: 58,9 млрд доларів збитків житловому фонду, зокрема пошкоджено та зруйновано 250 000 будівель, з них 222 000 приватних будинків, 27000 багатоквартирних будинків та 526 гуртожитків. Найбільшої шкоди житловому фонду завдано в Київській Донецькій Луганській Чернігівській Харківській та Херсонських областях; інфраструктурні збитки 36,8 млрд. доларів, з них: 13,1 млрд. доларів збитків завдано промисловості та підприємствам, зокрема було пошкоджено або зруйновано 78 малих, середніх та великих приватних підприємств та 348 державних підприємств; 9 млрд доларів збитків завдано інфраструктурі енергетичної галузі; 8,7 млрд доларів збитків завдано агропромислому комплексу; 4,5 млн доларів збитків завдано сфері житлово-комунального господарства; 3,1 млрд. доларів збитків сфері охорони здоров'я, загалом збитків зазнали 4 497 закладів соціальної сфери, охорон здоров'я та освіти [5]. Загалом, було захоплено, зруйновано або пошкоджено 16 тис. одиниць комунального транспорту, 160 тис. сільгосптехніки, 3,8 тис. закладів освіти, 1,8 тис. закладів

культури, 426 лікарень, 50 ЦНАПів, 348 релігійних установ, 48 соціальних центрів, 31 торговий центр, 580 адмінбудівель державного та місцевого управління [4].

Загальна оцінка збитків інфраструктури за галузями у грошовому вимірі, станом на січень 2024 р. за даними аналітичної команди Київської школи відображено на рис. 1.

Загалом, економічні збитки від війни включають в себе не тільки руйнування та пошкодження інфраструктури, але й втрати людського капіталу («людський капітал держави – це сукупність знань, навичок та досвіду людей, їх економічна цінність, перспективність та відповідність як нинішнім

потребам суспільства, так і майбутнім» [6]) та витрати на військове протистояння агресії.

Слід зауважити, що російсько-українська війна – це не тільки регіональна криза, але і явище яке впливає на різні регіони світу, оскільки задає серйозного удару світовій економіці та провокує швидкий ріст інфляції. Серед багатосторонніх економічних наслідків російсько-української війни визначають наступні: зростання цін на біржові товари. Україна та росія – це великі постачальники біржових товарів, які через війну не працюють на тому рівні який був раніше, тому світові ціни на газ, нафту та пшеницю різко підвищились, що спровокувало зростання цін на

Загальна оцінка збитків інфраструктури за галузями у грошовому вимірі, станом на січень 2024 року	
Тип майна	Оцінка прямих втрат, \$ млрд
Житлові будівлі	58,9
Інфраструктура	36,8
Активи підприємств, промисловість	13,1
Енергетика	9,0
АПК та земельні ресурси	8,7
Освіта	6,8
ЖКГ	4,5
Лісовий фонд	4,5
Транспортні засоби	3,1
Охорона здоров'я	3,1
Торгівля	2,6
Культура, туризм, спорт	2,4
Адміністративні будівлі	0,5
Цифрова інфраструктура	0,5
Соціальна сфера	0,2
Фінансова сфера	0,04
Разом	154,9
Екологія*	16,4
*Екологічні збитки розраховані як збитки від викидів в повітря та не є прямими втратами нерухомості чи інших активів України	

Рис. 1. Загальна оцінка збитків інфраструктури за галузями у грошовому вимірі, станом на січень 2024 р. за даними аналітичної команди Київської школи (за матеріалами сайту Kyiv School of Economics)

продовольство до рекордних рівнів, зниження рівня доходів, збільшення попиту, торговий дефіцит та зростання інфляції; порушення торгівлі, ланцюгів постачання та ремітуванні-боргових операціях в країнах Східної Європи та країнах які в сфері туризму, фінансів і торгівлі залежать від України і росії та змушені вкладати значні кошти в підтримку економіки (наприклад в енергетичну безпеку та військову оборону); погіршення фінансових умов на фоні невпевненості бізнесу та інвесторів щодо цін та активів [7].

Міжнародне гуманітарне право (далі – МГП) – це система правових норм, що регулюють поведінку сторін під час міжнародних та неміжнародних збройних конфліктів з метою обмеження наслідків війни з гуманітарних міркувань. Захист цивільних об'єктів, включаючи критичну інфраструктуру, є одним з ключових аспектів МГП, що ґрунтується на низці основоположних принципів та конкретних положеннях міжнародних договорів. Зокрема, захист цивільних об'єктів під час збройних конфліктів забезпечується насамперед трьома взаємопов'язаними принципами: 1) принцип розрізнення/distinction зобов'язує сторони конфлікту постійно проводити розрізнення між комбатантами та цивільними особами, а також між військовими об'єктами і цивільними об'єктами, оскільки напади мають бути спрямовані виключно проти військових об'єктів, виняток становлять випадки, коли цивільні об'єкти використовуються у військових цілях і стають таким чином законними цілями нападу, але лише доти, доки триває таке використання; 2) принцип пропорційності/proportionality забороняє напади, які, як очікується, спричинять випадкову загибель або поранення цивільних осіб, пошкодження цивільних об'єктів, які були б надмірними у порівнянні з конкретно та безпосередньою військовою перевагою, яку передбачається отримати); 3) принцип запобіжних заходів/precautions in attack вимагає від сторін конфлікту вживати постійних заходів для забезпечення захисту цивільного

населення та цивільних об'єктів, що знаходяться під їхнім контролем, від наслідків бойових дій. Як зауважує М.К. Зубанський заборона застосування деяких засобів ведення війни ґрунтується на таких положеннях, як: «вимоги людинолюбства стоять вище за потреби сторін у процесі ведення війни; державам у період воєнних дій необхідно ставити єдину мету, що полягає у послабленні сил противника; для досягнення мети у війні достатньо виводити найбільше людей з ладу (ранити), а не обов'язково знищувати; суперечить законній меті ведення війни визнається використання зброї, що завдає невинуватених страждань ворогові або робить смерть неминучою; застосування вищезгаданої зброї перебуває у протиріччі з вимогами людинолюбства» [8, с. 183].

Основні положення щодо захисту цивільних осіб та об'єктів містяться у Четвертій Женевській конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949 р. та Додаткових протоколах до Женевських конвенцій від 12.08.1949 р. [9], що стосуються захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977 р. та жертв неміжнародних збройних конфліктів (Протокол II) від 08.06.1977 р., Гаазька конвенція про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту від 14.09.1954 р., звичайні норми МГП, які формуються внаслідок державної практики та *opinio juris* (переконання держав у юридичній обов'язковості певної практики), також відіграють важливу роль у захисті цивільних об'єктів в ході збройних конфліктів. Крім того, окремі міжнародні договори можуть містити положення, що опосередковано стосуються захисту певної інфраструктури, зокрема, конвенції у сфері екологічного права, які можуть мати значення при оцінці наслідків руйнування промислових об'єктів (наприклад, Конвенція про заборону військового або будь-якого ворожого використання засобів впливу на природне середовище). Так, Четверта Женевська конвенція встановлює загальний режим захисту цивільних об'єк-

тів (ст. 52 «цивільні об'єкти не повинні бути об'єктом нападу або репресалій. Цивільними об'єктами є всі ті об'єкти, які не є воєнними об'єктами» [10]).

Норми МГП визначають категорії об'єктів, які відносять до цивільних об'єктів – не воєнні об'єкти, історичні пам'ятки, твори мистецтва, місця відправлення культів, які є культурною або духовною спадщиною народів, об'єкти, необхідні для виживання цивільного населення («запаси продуктів харчування, сільськогосподарські райони, що виробляють продовольство, посіви, худобу, споруди для забезпечення питною водою й запаси останньої, а також іригаційні споруди спеціально з метою не допустити використання їх цивільним населенням або супротивною стороною як засобу підтримання існування» [10]), критична інфраструктура (енергетичні об'єкти, транспортні вузли, комунікаційні системи).

Механізм притягнення до відповідальності за умисне знищення цивільної інфраструктури під час збройних конфліктів є складним і включає кілька взаємопов'язаних елементів на міжнародному та національному рівнях, а саме, нормативно-правову базу, міжнародні принципи та інституційну складову правосуддя, механізми розслідування і збору доказів [12, с. 186].

Враховуючи обмежений обсяг даного дослідження більш детально зупинимося на такій складовій механізму притягнення до відповідальності за умисне знищення цивільної інфраструктури під час збройних конфліктів як міжнародні слідчі комісії та місії на прикладі незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні, яка була створена Резолюцією 49/1 Ради ООН з прав людини від 04.03.2022 р. у відповідь на російську агресію проти України. Основні повноваження Комісії включають: 1) розслідування всіх ймовірних порушень та зловживань у сфері прав людини, порушень міжнародного гуманітарного права та пов'язаних з ними злочинів у контексті агресії РФ проти України; 2) збір та збереження доказів таких порушень та зловживань,

включаючи свідчення жертв та свідків, документальні матеріали, фото- та відеодокази, а також результати експертиз; 3) встановлення фактів, обставин та першопричин зазначених порушень та зловживань; 4) ідентифікація осіб і установ, які можуть нести відповідальність за ці порушення та зловживання, з метою забезпечення притягнення їх до відповідальності; 5) надання рекомендацій, зокрема щодо заходів правосуддя та відшкодування збитків жертвам; 6) звітування про свої висновки та рекомендації Раді ООН з прав людини та Генеральній Асамблеї ООН. Комісія регулярно представляє усні та письмові звіти про свою роботу; 7) взаємодія з іншими міжнародними і національними органами, включаючи Міжнародний кримінальний суд та національні правоохоронні органи України та інших держав, з метою сприяння правосуддю; 8) здійснення виїздів на місця для проведення розслідувань та зустрічей з потерпілими та іншими зацікавленими сторонами (за умови безпеки і можливості доступу) [11]. Також, Комісія активно документує випадки руйнування цивільної інфраструктури в Україні, аналізуючи їх на предмет порушень міжнародного гуманітарного права та можливих воєнних злочинів, що включає: фіксацію фактів руйнування енергетичних об'єктів, транспортної інфраструктури, медичних закладів, шкіл, житлових будинків і інших цивільних об'єктів; збір свідчень про обставини нанесення ударів, їхню цілеспрямованість та потенційну військову необхідність; проведення аналізу застосованої зброї і її вибіркості; оцінку пропорційності завданої шкоди цивільним об'єктам та цивільному населенню у порівнянні з отриманою військовою перевагою; встановлення відповідальних за віддання наказів і здійснення атак на цивільну інфраструктуру. Зібрані Комісією докази та аналітичні висновки можуть бути використані Міжнародним кримінальним судом, національними судами, а також у майбутніх механізмах правосуддя для притягнення винних до відповідальності за умисне знищення цивільної інфраструктури, що є серйозним порушенням

міжнародного гуманітарного права та може кваліфікуватися як воєнний злочин [13, с. 112].

Реалізація міжнародно-правових зобов'язань щодо захисту цивільної інфраструктури під час російсько-української війни стикається з численними та серйозними складнощами, зумовленими характером конфлікту, діями агресора та особливостями правозастосування в умовах активних бойових дій. Зокрема, до таких складнощів можна віднести: недотримання рф основоположних принципів МГП; умисний характер атак на цивільну інфраструктуру; складність доведення умислу та відповідальності; використанні рф пропаганди і дезінформації для виправдання своїх дій, заперечення фактів атак на цивільну інфраструктуру або перекладання відповідальності на українську сторону; обмежений доступ міжнародних спостерігачів та слідчих; міжнародне право має малоефективні механізми примусу для забезпечення його дотримання та виконання рішень міжнародних судів щодо держав, які порушують свої зобов'язання, питання відповідальності за воєнні злочини і порушення МГП часто стають предметом політичних дискусій та використовуються у політичних цілях, що може ускладнювати об'єктивне правосуддя; тривалий та інтенсивний характер російсько-української війни призводить до постійного накопичення фактів руйнування цивільної інфраструктури, що створює величезний обсяг роботи для слідчих органів та судової системи; використання подвійного призначення об'єктів та ін.

Отже, реалізація міжнародно-правових зобов'язань щодо захисту цивільної інфраструктури під час російсько-української війни вимагає консолідованих зусиль міжнародної спільноти, національних органів України та міжнародних судових інституцій для забезпечення ефективного розслідування, документування та притягнення до відповідальності за умисне знищення цивільної інфраструктури під час російсько-української війни. Подолання цих складнощів є ключовим для відновлення справедливості, запобігання

майбутнім злочинам та зміцнення міжнародного правопорядку.

Висновки. Проведене дослідження свідчить, що російсько-українська війна спричинила значні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури України, має серйозний негативний вплив на її економічний розвиток. Військові дії призвели до зниження транспортної, енергетичної, житлової та промислової інфраструктури, що ускладнило логістику виробництва та забезпечення базових потреб населення, а руйнування підприємств і переривання постачання сировини призвели до зниження обсягів виробництва, зменшення обсягів міжнародної торгівлі, зниження рівня надходження до державного бюджету та зумовили додаткове фінансування воєнних витрат. Також, дефіцит товарів і послуг, викликаний руйнуванням та перебоями у постачанні, спричинив інфляцію і девальвацію національної валюти, зниження довіри до неї і економічну нестабільність, відтік капіталу та інвестицій, а найбільших збитків зазнав житловий фонд, інфраструктура, промисловість, енергетична галузь та агропромисловий комплекс. Крім того, війна ускладнила міжнародні економічні відносини та знизила рівень співпраці, призвівши до скорочення доходів, купівельної спроможності, обсягів накопичення активів та скорочення робочих місць.

Міжнародне гуманітарне право є системою правових норм, що регулюють поведінку сторін під час збройних конфліктів, з метою обмеження наслідків війни з гуманітарних міркувань. Захист цивільних об'єктів, включаючи критичну інфраструктуру, є одним з ключових аспектів МГП, що ґрунтується на принципах розрізнення, пропорційності та запобіжних заходів. Реалізація міжнародно-правових зобов'язань щодо захисту цивільної інфраструктури під час російсько-української війни стикається з численними складнощами, включаючи недотримання рф основоположних принципів МГП, умисний характер атак на цивільну інфраструктуру,

складність доведення умислу та відповідальності, використання пропаганди та дезінформації, обмежений доступ міжнародних спостерігачів та слідчих. Ефективне розслідування, документування та притягнення до відповідальності за умисне знищення цивільної інфраструктури під час російсько-української війни вимагає консолідованих зусиль міжнародної спільноти, національних органів України та міжнародних судових інституцій, подолання цих складнощів є ключовим для відновлення справедливості, запобігання майбутнім злочинам та зміцнення міжнародного правопорядку.

інської війни вимагає консолідованих зусиль міжнародної спільноти, національних органів України та міжнародних судових інституцій, подолання цих складнощів є ключовим для відновлення справедливості, запобігання майбутнім злочинам та зміцнення міжнародного правопорядку.

Анотація

У статті проаналізовано вплив російсько-української війни на економіку України та розглянуто міжнародно-правові зобов'язання щодо захисту цивільної інфраструктури під час збройних конфліктів. Зауважено, що російсько-українська війна призвела до значних руйнувань інфраструктури України та негативно вплинула на її економічний розвиток. Підкреслено, що військові дії спричинили зниження транспортної, енергетичної, житлової та промислової інфраструктури, що ускладнює логістику виробництва і забезпечення базових потреб населення. Визначено, що руйнування підприємств і переривання постачання сировини призводить до зниження обсягів виробництва, зменшення обсягів міжнародної торгівлі, зниження рівня надходження до державного бюджету та зумовлює додаткове фінансування воєнних витрат. Проаналізовано, що дефіцит товарів та послуг, викликаний руйнуванням та перебоями у постачанні, призводить до інфляції і девальвації національної валюти, зниження довіри до неї та економічної нестабільності, відтоку капіталу і інвестицій. Зауважено також, що війна ускладнює міжнародні економічні відносини та знижує рівень співпраці, призводить до скорочення доходів, купівельної спроможності, обсягів накопичення активів і скорочення робочих місць. Наголошено, що за період повномасштабного вторгнення РФ на територію України році українська економіка втратила значну частину реального ВВП, а значна кількість українців опинилася за межею бідності, зазначено, що економіка України зазнала значних втрат промислових потужностей та енергетичної інфраструктури. Проаналізовано дані експертів щодо суми прямих збитків, завданих інфраструктурі України, та визначено структуру цих збитків, включаючи збитки житловому фонду, інфраструктурі, промисловості, енергетичній галузі, агропромислового комплексу, сфері житлово-комунального господарства, охороні здоров'я та іншим сферам. Розглянуто міжнародне гуманітарне право (МГП) як систему правових норм, що регулюють поведінку сторін під час збройних конфліктів, та підкреслено важливість захисту цивільних об'єктів, включаючи критичну інфраструктуру. Визначено, що захист цивільних об'єктів забезпечується принципами розрізнення, пропорційності та запобіжних заходів, а також, зауважено положення щодо заборони застосування деяких засобів ведення війни. Проаналізовано основні положення щодо захисту цивільних осіб та об'єктів, що містяться у міжнародних конвенціях та протоколах, а також звичаєві норми МГП. Розглянуто механізм притягнення до відповідальності за умисне знищення цивільної інфраструктури під час збройних конфліктів, включаючи міжнародні слідчі комісії та місії, на прикладі незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні. Визначено, що реалізація міжнародно-правових зобов'язань щодо захисту цивільної інфраструктури під час російсько-української війни стикається з численними складнощами, зумовленими характером конфлікту, діями агресора та особливостями правозастосування в умовах активних бойових дій. Підкреслено, що ефективне розслідування, документування та притягнення до відповідальності за умисне знищення цивільної інфраструктури вимагає консолідова-

них зусиль міжнародної спільноти, національних органів України та міжнародних судових інституцій.

Ключові слова: російсько-українська війна, цивільна інфраструктура, міжнародне гуманітарне право, економічні збитки, збройні конфлікти, міжнародно-правові зобов'язання, принципи МГП, відповідальність, розслідування, відновлення.

Borovyk A.V., Shyra O.V. International legal obligations regarding the protection of civilian infrastructure during armed conflicts

Summary

The article analyzes the impact of the Russian-Ukrainian war on the economy of Ukraine and examines international legal obligations regarding the protection of civilian infrastructure during armed conflicts. It is noted that the Russian-Ukrainian war has led to significant destruction of Ukraine's infrastructure and has negatively affected its economic development. It is emphasized that military actions have caused a decline in transport, energy, residential, and industrial infrastructure, which complicates production logistics and the provision of basic necessities to the population. It is determined that the destruction of enterprises and disruption of raw material supplies leads to a decrease in production volumes, a reduction in international trade, a decrease in the level of state budget revenues, and necessitates additional financing of military expenditures. It is analyzed that the shortage of goods and services caused by destruction and supply disruptions leads to inflation and devaluation of the national currency, a decrease in confidence in it, and economic instability, capital and investment outflows. It is also noted that the war complicates international economic relations and reduces the level of cooperation, leading to a reduction in income, purchasing power, asset accumulation, and job losses. It is emphasized that during the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine, the Ukrainian economy lost a significant part of its real GDP, and a significant number of Ukrainians found themselves below the poverty line. It is noted that the Ukrainian economy suffered significant losses in industrial capacity and energy infrastructure. The data of experts on the amount of direct damage caused to Ukraine's infrastructure is analyzed, and the structure of these damages is determined, including damage to the housing stock, infrastructure, industry, energy sector, agro-industrial complex, housing and communal services, healthcare, and other spheres. International humanitarian law (IHL) is considered as a system of legal norms governing the behavior of parties during armed conflicts, and the importance of protecting civilian objects, including critical infrastructure, is emphasized. It is determined that the protection of civilian objects is ensured by the principles of distinction, proportionality, and precautionary measures, and the provisions on the prohibition of the use of certain means of warfare are also noted. The main provisions on the protection of civilians and objects contained in international conventions and protocols, as well as customary norms of IHL, are analyzed. The mechanism of bringing to justice for the deliberate destruction of civilian infrastructure during armed conflicts, including international investigative commissions and missions, using the example of the independent international commission to investigate violations in Ukraine, is considered. It is determined that the implementation of international legal obligations to protect civilian infrastructure during the Russian-Ukrainian war faces numerous challenges due to the nature of the conflict, the actions of the aggressor, and the specifics of law enforcement in active combat conditions. It is emphasized that effective investigation, documentation, and bringing to justice for the deliberate destruction

of civilian infrastructure requires the consolidated efforts of the international community, national authorities of Ukraine, and international judicial institutions.

Key words: Russian-Ukrainian war, civilian infrastructure, international humanitarian law, economic losses, armed conflicts, international legal obligations, IHL principles, responsibility, investigation, reconstruction.

Список використаних джерел:

1. World Economic Situation and Prospects as of mid-2023. Department of Economic and Social Affairs Economic Analysis. 2024. URL: <https://surl.li/gxhxno> (дата звернення: 11.04.2025)
2. Черновол К. В ООН оцінили вартість відновлення України після війни. УНІАН. 2023. URL: <https://surl.li/eroywx>
3. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. *LB.ua.: Дорослий погляд на світ*. 2023. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomicchni_naslidki.html (дата звернення: 10.04.2025)
4. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд – оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року. Kyiv School of Economics. 2024. URL: <https://surl.lu/oerkif> (дата звернення: 12.04.2025)
5. Петровський Д. Перевалила за \$150 мільярдів: названо суму збитків української інфраструктури через війну. УНІАН. 2024. URL: <https://surl.lu/doxaik> (дата звернення: 15.04.2025)
6. Важливість розвитку людського капіталу у сучасному світі. Якою має бути стратегія України. 2021. Український інститут майбутнього. URL: <https://surl.li/rnbvhy> (дата звернення: 17.04.2025)
7. Галіані С. Як війна в Україні змінює економічний і бізнесовий ландшафти країн, регіонів та світу. Журнал Forbes Ukraine. 2023. URL: <https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642> (дата звернення: 14.04.2025)
8. Зубанський М.К. Правові обмеження у виборі методів і засобів ведення війни. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2023. Серія Право. Випуск 78: частина 2. URL: <https://surli.cc/kttwqz> (дата звернення: 15.04.2025)
9. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни: ООН від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 27.03.2025)
10. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I): ООН від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 15.04.2025)
11. UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS COUNCIL. URL: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iicshr-ukraine/index> (дата звернення: 19.04.2025)
12. Oleh Shkuta, Maksym Korniienko, Mykola Yankovy (2022) Foreign experience of preventing military and economic crimes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 8 № 4. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», (2022). P. 185–190 <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1937/1946>
13. Shkuta, O., Leheza, Y., Telelym, I., Anosienkov, A., & Yaroshak, O. (2024). National Security in the Conditions of the Russia-Ukraine War: Legal Regulation and Islamic Law Perspectives. *Al-Ahkam*, 34(1), 99–120 <https://doi.org/10.21580/ahkam.2024.34.1.20413>

Дата надходження статті: 03.07.2025

Дата прийняття статті: 10.07.2025

Опубліковано: 29.09.2025